

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget - Justiskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
25/2097 - BST

Dato
28.03.2025

Dokument 8:130 S (2024-2025) - Representantforslag om å styrke ofrenes stilling og bruken av omvendt voldsalarm - Uttalelse

Jeg viser til oversendelse 20. mars 2025 av et representantforslag fra Mari Holm Lønseth, Ingunn Foss og Sandra Bruflot om å styrke ofrenes stilling og øke bruken av omvendt voldsalarm (Dokument 8:130 S (2024–2025)).

Regjeringen prioriterer arbeidet for å sikre at ofre for vold i nære relasjoner ivaretas på en god måte. Som jeg påpekte i brev 6. mars 2025 til justiskomiteen, der jeg kommenterte et representantforslag fra Helge André Njåstad, Johan Aas, Silje Hjemdal og Terje Halleland om å bedre ofres rettigheter ved vold i nære relasjoner og innføre permanent besøksforbud (Dokument 8:97 S (2024–2025)), fremmet Justis- og beredskapsdepartement i desember 2023 en proposisjon for Stortinget med en opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner (Prop. 36 S (2023–2024)). Planen inneholder over 120 tiltak for å forebygge og avdekke vold og overgrep i større grad, gi bedre oppfølging til voldsutsatte, øke kompetansen, styrke samarbeidet mellom tjenester og sektorer samt legge til rette for at vold og overgrep prioriteres høyere i hele straffesakskjeden.

Politiets arbeid står sentralt i opptrappingsplanen. Blant annet er regjeringen i gang med å spre RISK-modellen til alle politidistrikt. I løpet av 2025 vil Sør-Øst, Sør-Vest og Nordland politidistrikter ha tilgang til et slikt tilbud, i tillegg til Oslo. Vi er også i gang med å utvikle nasjonale kvalitetskriterier for RISK.

Det er bekymringsfullt at antallet anmeldelser om vold i nære relasjoner øker, samtidig som at oppklaringsprosenten synker. En effektiv strafforfølgelse av vold i nære relasjoner er høyt prioritert, både av regjeringen og etatene. Derfor har Regjeringen

iverksatt et etterforsningsløft og styrket påtalemyndigheten. I budsjettene for 2024 og 2025 er det en betydelig satsing på styrket fagledelse i Den høyere påtalemyndighet og økt etterforsningskapasitet og kompetanse i politiet. Dette skal blant annet bidra til en forbedring av arbeidet mot vold og overgrep.

Kommunene har ansvaret for mange av de tjenestene som er sentrale i forebyggingen og bekjempelsen av vold og overgrep. I forbindelse med behandlingen av opptrappingsplanen i Prop. 36 S (2023-2024) traff Stortinget flere anmodningsvedtak. I vedtak nr. 613 ber Stortinget regjeringen «utrede forslag til lovfesting av kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner og sende et lovforslag på høring innen våren 2025», jf. også , Innst. 259 S (2023–2024)) side 8. For å følge opp dette vedtaket er det nedsatt en tverrdepartemental arbeidsgruppe med oppdrag å utrede lovfesting av kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner. I tillegg til å utrede mulighetene for lovfesting av kommunale handlingsplaner, skal arbeidsgruppen også vurdere andre tiltak som kan bidra til at kommunene utvikler slike planer. Den tverrdepartementale arbeidsgruppen skal etter planen ferdigstille sin rapport med anbefalinger i løpet av våren 2025. Deretter vil regjeringen ta stilling til hvordan arbeidet skal tas videre.

Jeg har følgende kommentarer til de konkrete forslagene fra representantene Lønseth, Foss og Bruflot:

Forslag 1: Stortinget ber regjeringen gjennomgå regelverket knyttet til bruk av omvendt voldsalarm, med sikte på at omvendt voldsalarm skal være hovedregelen.

Såkalt omvendt voldsalarm – i lovverket omtalt som elektronisk kontroll – er et virkemiddel for å sikre overholdelse og håndhevelse av visse beskyttelsestiltak. Lovverket inneholder flere hjemler for å pålegge slik elektronisk kontroll.

Etter straffeloven § 57 femte ledd kan retten beslutte elektronisk kontroll dersom det er nødvendig for å sikre at et idømt kontaktforbud skal bli overholdt. I forarbeidene til loven er det forutsatt at det normalt *skal* ilegges elektronisk kontroll dersom domfelte tidligere har brutt et besøks- eller kontaktforbud, se Ot.prp. nr. 25 (2008–2009) punkt 3.7.1.3. For øvrig er det forutsatt at domstolene skal ha stor frihet ved vurderingen av om elektronisk kontroll bør ilegges. Høyesterett har lagt til grunn at nødvendighetsvilkåret ikke skal tolkes spesielt strengt, se HR-2017-1840-A avsnitt 35.

Straffeprosessloven § 222 g gir påtalemyndigheten adgang til å ilegge elektronisk kontroll av enten besøksforbud eller kontaktforbud. Grunnvilkåret er at den besøks- eller kontaktforbudet retter seg mot, med skjellig grunn mistenkes for brudd på forbudet, og elektronisk kontroll anses nødvendig for at forbudet skal bli overholdt, jf. § 222 g første ledd første punktum. Beslutningen skal bringes inn for retten med mindre den som blir ilagt elektronisk kontroll gir avkall på retten til rettslig prøving. På samme måte som etter straffeloven § 57 femte ledd er påtalemyndigheten og domstolen gitt stor frihet i vurderingen av hva som er nødvendig, og vilkåret er ikke ment å skulle praktiseres spesielt strengt, se Prop. 128 L (2022–2023) punkt 5.4.4.

I særlige tilfeller kan elektronisk kontroll av besøksforbud også ilegges når det antas påkrevd for å hindre at noen begår en straffbar handling mot en annen person, selv om det ikke er skjellig grunn til mistanke om brudd på forbudet, jf. § 222 g første ledd tredje punktum. Elektronisk kontroll etter § 222 g må i alle tilfeller være nødvendig og forholdsmessig, jf. straffeprosessloven § 170 a.

Bestemmelsen i straffeprosessloven § 222 g ble innført ved endringslov 20. desember 2023 nr. 111 etter forslag fra regjeringen i Prop. 128 L (2022–2023). Den trådte i kraft 8. april 2024.

Jeg er enig med forslagsstillerne i at elektronisk kontroll av besøks- og kontaktforbud er et effektivt tiltak som bidrar til at belastningen flyttes fra offeret til voldsutøveren. I forarbeidene til endringsloven fra 2023 ble det uttrykt en klar forventning om økt bruk av elektronisk kontroll som beskyttelsestiltak, se Prop. 128 L (2022–2023) punkt 1. Riksadvokaten har også gitt nærmere retningslinjer for påtalemyndighetens praktisering av de nye bestemmelsene, og forutsetter her at påtalemyndigheten tar i bruk kompetansen til å ilegge elektronisk kontroll etter straffeprosessloven § 222 g i aktuelle saker. Etter min vurdering legger lovverket og de føringene som er gitt, til rette for at elektronisk kontroll av besøksforbud og kontaktforbud brukes i tilfeller hvor det er hensiktsmessig og forholdsmessig.

Tall fra Politidirektoratet og Riksadvokaten viser at det samlet sett var besluttet bruk av elektronisk kontroll i 194 tilfeller i 2024. I 23 av tilfellene var elektronisk kontroll rettskraftig avgjort i dom med hjemmel i straffeloven § 57. I de øvrige 171 tilfellene var elektronisk kontroll besluttet av påtalemyndigheten som følge av lovendringen i 2023. I 2023 ble bruk av elektronisk kontroll brukt i 20 tilfeller.

Elektronisk kontroll er et tiltak som griper inn i grunnlovs- og konvensjonsfestede rettigheter, herunder bevegelsesfriheten, jf. Grunnloven § 106 og EMK tilleggsprotokoll 4 artikkel 2. Inngrep i disse rettighetene må være nødvendig og forholdsmessig ut fra omstendighetene i den enkelte sak. Etter mitt syn må derfor bruken av elektronisk kontroll baseres på en konkret vurdering, slik at det brukes i saker der det er et egnet tiltak. Dagens lovgivning legger ikke opp til at terskelen skal være spesielt høy, noe jeg mener er viktig.

Jeg peker også på at bestemmelsen i straffeprosessloven § 222 g innebar en betydelig utvidelse i adgangen til å bruke elektronisk kontroll. Jeg utelukker ikke at det på sikt kan være aktuelt å vurdere ytterligere justeringer av reglene om elektronisk kontroll, men de siste endringene trådte i kraft for under et år siden. Etter min oppfatning er det naturlig å la den nye ordningen virke en tid før man vurderer behovet for endringer.

Forslag 2: Stortinget ber regjeringen gjennomgå regelverket for å senke terskelen for å ta i bruk evigvarende kontaktforbud, herunder vurdere om det som hovedregel skal ilegges evigvarende kontaktforbud der personer er dømt for mishandling i nære relasjoner

Kontaktforbud er et viktig virkemiddel for å beskytte fornærmede i saker der tiltalte er dømt for mishandling i nære relasjoner. For å sikre at kontaktforbud blir vurdert, ga

riksadvokaten i rundskriv nr. 3/2008 uttrykk for aktor i «familievoldsaker» må vurdere om fornærmede har et slikt behov for beskyttelse at det bør legges ned påstand om kontaktforbud. I rundskriv nr. 2/2019 ga riksadvokaten uttrykk for at kontaktforbud med elektronisk kontroll skal vurderes i saker om mishandling i nære relasjoner.

Når det gjelder spørsmålet om terskelen for å ta i bruk «evigvarende kontaktforbud» bør senkes, viser jeg til mine vurderinger i brev 6. mars 2025 til justiskomiteen. Som jeg påpekte der, skal kontaktforbud etter straffeloven § 58 som hovedregel ilegges for en bestemt tid inntil fem år. Kontaktforbudet kan likevel ilegges på ubestemt tid når «særlige grunner tilsier det». Ordlyden oppstiller ingen begrensninger for hvilke forhold som kan begrunne et slikt tidsubestemt kontaktforbud. Bestemmelsen gir dermed domstolene adgang til å foreta en skjønnsmessig vurdering i hver enkelt sak, hvor blant annet hensynet til fornærmede og behovet for beskyttelse vil stå sentralt.

Kontaktforbud griper inn i bevegelsesfriheten som er vernet av Grunnloven § 106 og EMK tilleggsprotokoll 4 artikkel 2 nr. 3. Som påpekt under forslag nr. 1 må inngrep i være nødvendige og forholdsmessige ut fra omstendighetene i den enkelte sak. Dette tilsier at kontaktforbud på ubestemt tid bør forbeholdes tilfeller hvor det er behov for det etter en konkret vurdering. Som jeg også ga uttrykk for i ovennevnte brev, er vilkåret om «særlige grunner» etter mitt syn godt egnet til å ivareta dette, samtidig som det gir domstolene fleksibilitet til å bruke virkemiddelet når saken tilsier det.

Forslag 3: Stortinget ber regjeringen så snart som mulig og senest innen 1. oktober 2025 komme tilbake til Stortinget med et lovforslag som sikrer plikt til å varsle etterlatte og ofre ved løslatelse og permisjoner av domfelte.

Regjeringen sendte i desember 2024 på høring et forslag om varslingsplikt for kriminalomsorgen om domfeltes straffegjennomføring. Formålet er å styrke fornærmede og etterlattes stilling.

En av statens viktigste oppgaver er å beskytte sine innbyggere. Det er derfor viktig for regjeringen at rettssystemet ivaretar hensynet til ofre for kriminalitet, slik at deres videre liv kan bli så godt som mulig.

I forslaget som er sendt på høring foreslås det å innføre en varslingsplikt for kriminalomsorgen, uten dagens skjønnsmessige vurdering, ved alvorlige lovbrudd mot den personlige frihet og fred, voldslovbrudd og seksuallovbrudd. Dette vil gi fornærmede og etterlatte forutsigbarhet om at de vil motta varsel om forhold under domfeltes straffegjennomføring, blant annet ved permisjoner og løslatelse. Dette kan ha stor betydning for tilværelsen til de som er rammet av lovbrudd. Det foreslås også at området for varslingsplikt utvides til å omfatte flere situasjoner under straffegjennomføring enn det som ligger i dagens regler. Dette gjelder tidspunktene for domfeltes innsettelse i fengsel, soningsutsettelse og gjeninnsettelse i fengsel, området hvor straffegjennomføringen finner sted, enkelte framstillinger, soningsoverføring, benådning, dødsfall og mediedeltakelse.

Høringsfristen går ut 1. april 2025. Innspillene i høringsrunden vil deretter bli behandlet på vanlig måte i Justis- og beredskapsdepartementet, for å sikre en god og grundig vurdering av disse, før regjeringsbehandling og framleggelse for Stortinget.

Med hilsen

Astri Aas-Hansen

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur